

Arbeids- og
sosialdepartementet

Oversikt

Det norske trygdesystemet

Januar 2018

Innhold

1	MEDLEMSKAP I FOLKETRYGDEN	4
2	FOLKETRYGDENS YTELSER	5
3	FINANSIERING AV FOLKETRYGDEN	5
4	ALDERSPENSJON	6
4.1	Alderspensjon – gamle regler	7
4.1.1	Grunnpensjon og forsørgingstillegg	7
4.1.2	Tilleggspensjon	8
4.1.3	Sært tillegg/Pensjonstillegg.....	9
4.2	Alderspensjon – nye regler	10
4.2.1	Inntektspensjon	10
4.2.2	Garantipensjon	10
5	YTELSER TIL ETTERLATTE	10
5.1	Ytelser til gjenlevende ektefelle	10
5.2	Barnpensjon	12
6	STØNAD VED UFØRHET	13
6.1	Uføretrygd	13
6.2	Grunnstønad og hjelpestønad	14
7	STØNAD TIL BEDRING AV FUNKSJONSEVNEN (HJELPEMIDLER).....	14
8	ARBEIDSAVKLARINGSPENGER	15
9	STØNAD VED HELSETJENESTER	16
10	KONTANTSTØNAD VED SYKDOM OG FØDSEL MV.	17
10.1	Sykepenge.....	17
10.2	Omsorgspenger, pleiepenge og opplæringspenge.....	17
10.2.1	Omsorgspenger	17
10.2.2	Pleiepenge og opplæringspenge	18
10.3	Kontantytelser ved fødsel eller adopsjon.....	19
10.3.1	Svangerskapspenge.....	19
10.3.2	Foreldrepenge ved fødsel og adopsjon	19
10.3.3	Engangstønad ved fødsel og adopsjon	20

10.3.4	Adopsjonsstøtte.....	21
11	DAGPENGER UNDER ARBEIDSLØSHET	21
12	GRAVFERDSSTØNAD.....	22
13	YTELSER VED YRKESKKADE	22
14	YTELSER TIL ENSLIG MOR ELLER FAR	22
15	FORSKOTTERING AV UNDERHOLDSBIDRAG TIL BARN	23
16	BARNETRYGD	24
17	KONTANTSTØTTE TIL SMÅBARNSTORELDRE	24
18	SKATTELEGGING AV TRYGDEYTELSER	25
19	TRYGDEAVTALER MED ANDRE LAND.....	26
20	SUPPLERENDE STØNAD FOR PERSONER MED KORT BOTID I NORGE ²⁷	

Denne oversikten er kun ment for informasjonsformål og som en generell oversikt over norske trygderegler. Den er ikke en rettskilde. Det kan ikke utledes rettigheter fra informasjonen i oversikten. Alle krav på trygdeytelser må være hjemlet i de til enhver tid gjeldende lover og forskrifter.

DET NORSKE TRYGDESYSTEMET

De viktigste generelle trygdeordningene i Norge er folketrygden, barnetrygden og kontantstøtten til småbarnsforeldre.

Stønad fra folketrygden ytes etter lov av 28. februar 1997.

Barnetrygd ytes etter lov av 8. mars 2002.

Kontantstøtte til småbarnsforeldre ytes etter lov av 26. juni 1998.

1 MEDLEMSKAP I FOLKETRYGDEN

Som hovedregel er alle som er bosatte i Norge eller som er arbeidstakere i Norge eller på faste eller flyttbare anlegg og innretninger på den norske kontinentalsokkelen, pliktige medlemmer i folketrygden. Det samme gjelder personer som oppholder seg på Svalbard, Jan Mayen og i norske biland og som arbeider for norsk arbeidsgiver med virksomhet i disse områder og/eller som var medlemmer i folketrygden før oppholdet. Videre er visse kategorier norske statsborgere som arbeider i utlandet, pliktige medlemmer.

Statsborgere fra EØS-land som arbeider på norske skip, bortsett fra hotell- og restaurantbetjening på cruiseskip registrert i Norsk Internasjonalt Skipsregister, er pliktige medlemmer i folketrygden. Utenlandske statsborgere (ikke EØS) som ikke er bosatt i Norge eller annet nordisk land, og som er ansatt på et skip registrert i Norsk Ordinært Skipsregister i utenriksfart, er pliktige medlemmer bare med rett til stønad ved yrkesskade og gravferdshjelp. Samme personkategori ansatt på skip i Norsk Internasjonalt Skipsregister er ikke pliktige medlemmer i folketrygden for noen stønadsformer.

Unntatt fra pliktig medlemskap er en utenlandsk statsborger som er lønnet arbeidstaker hos fremmed stat eller mellomfolkelig organisasjon. Tilsvarende gjelder på nærmere vilkår personer med kortvarige arbeidsforhold i riket og personer som utelukkende har pensjon fra utlandet mv.

Under midlertidig opphold i utlandet, det vil si opphold som varer i inntil 12 måneder, er man fortsatt medlem i folketrygden. Dersom man tar inntektsgivende arbeid i utlandet, opphører imidlertid medlemskapet med én gang.

Personer som ikke er medlemmer etter bestemmelsene nevnt ovenfor, kan på nærmere angitte vilkår søke om frivillig medlemskap.

2 FOLKETRYGDENS YTELSER

Folketrygden gir rett til alders- og etterlattepensjon, uføretrygd, grunnstønad og hjelpestønad ved uførhet, stønad til bedring av funksjonsevnen i arbeids- og dagligliv (herunder hjelpemidler), arbeidsavklaringspenger, stønad ved yrkesskade, stønad til enslige forsørgere, stønad ved egen og barns og andre nære pårørendes sykdom, fødsel, adopsjon og arbeidsløshet, medisinsk stønad ved sykdom, skade, legemsfeil, svangerskap og nedkomst og ved avbrudd av svangerskap og gravferdsstønad.

Mange av folketrygdens ytelser fastsettes i forhold til et grunnbeløp (heretter kalt G).

Grunnbeløpet reguleres årlig av Kongen med virkning fra 1. mai, i samsvar med lønnsveksten. Gjennomsnittlig G for 2017 var NOK 93 281 og G per 1. januar 2018 er NOK 93 634.

Satsene for ytelser som brukes i denne brosjyren, gjelder per 1. januar 2018.

3 FINANSIERING AV FOLKETRYGDEN

Folketrygden finansieres ved medlemsavgifter fra arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og andre medlemmer (trygdeavgift), arbeidsgiveravgift og tilskudd fra staten. Avgiftssatsene og tilskuddet fra staten fastsettes av Stortinget. Tallene som er oppgitt i dette avsnittet, gjelder for året 2018.

Følgende ytelser dekkes helt ut av statstilskuddet: Engangsstønad ved fødsel og adopsjon, stønad til bedring av funksjonsevnen i dagliglivet, grunnstønad, hjelpestønad, garantert tilleggspensjon til fødte/unge uføre, utdanningsstønad, stønad til barnetilsyn og overgangsstønad til etterlatte, enslige, skilte og separerte forsørgere, ytelser til etterlatte familiepleiere, behovsprøvd gravferdsstønad, samt bidragsforskott som overstiger refusjon fra bidragspliktige.

Trygdeavgiften for arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende beregnes på grunnlag av pensjonsgivende inntekt. Det betales ikke avgifter av pensjonsgivende inntekt under NOK 54 650. Trygdeavgiften skal ikke utgjøre mer enn 25 pst. av den inntekten som overstiger dette beløpet.

Kontantstønad ved sykdom, fødsel, adopsjon og arbeidsløshet betraktes som pensjonsgivende inntekt. Det samme gjelder arbeidsavklaringspenger og overgangsstønad til enslig far eller mor.

Trygdeavgiften for arbeidstakere er 8,2 pst. av den pensjonsgivende inntekten (brutto lønnsinntekt). For selvstendig næringsdrivende er avgiftssatsen 11,4 pst. av den

pensjonsgivende inntekten (netto næringsinntekt). For annen personinntekt (pensjoner mv.) er avgiftssatsen 5,1 pst.

Arbeidsgiveravgiften fastsettes i prosent av utbetalt lønn. Avgiften blir differensiert i henhold til i hvilken del av landet virksomheten er lokalisert. Det er regionale soner basert på geografiske og økonomiske forhold. Avgiftssatsen for disse sonene varierer fra 0,0 pst. til 14,1 pst.

For 2017 var folketrygdens samlede utgifter om lag NOK 453 199 000 000. Beløpet utgjorde om lag 37,0 pst. av de samlede utgiftene på statsbudsjettet og om lag 12,8 pst. av bruttonasjonalproduktet. Statstilskuddet til folketrygden var i 2017 om lag NOK 134 340 000 000, eller om lag 29,6 pst. av folketrygdens samlede utgifter.

Barnetrygden, kontantstøtten til småbarnsforeldre og supplerende stønad til personer med kort botid i Norge blir finansiert over statsbudsjettet.

4 ALDERSPENSJON

Som følge av pensjonsreformen, er det innført adgang til fleksibelt uttak av alderspensjon for personer i alderen 62 til 75 år. For å ta ut alderspensjon før fylte 67 år må pensjonen når vedkommende fyller 67 år, generelt minst tilsvare minste pensjonsnivå med full trygdetid.

Pensjonen kan tas ut helt eller delvis. Uttaksalternativene er 20, 40, 50, 60, 80 og 100 pst. Arbeid og pensjon kan fritt kombineres, uten avkortning av pensjonen. Fortsatt arbeidsinntekt til og med 75 år gir pensjonsopptjening, også når pensjonen er tatt ut.

Det er innført levealdersjustering av pensjoner gitt med virkning fra og med 1. januar 2011. Levealdersjustering er en mekanisme som knytter pensjoneringsalderen eller pensjonsnivået til utviklingen i befolkningens levealder. Når levealderen i befolkningen øker, må en arbeide noe lenger for å oppnå samme årlige pensjon, fordi opparbeidede pensjonsrettigheter da skal fordeles på lengre forventet levetid. Pensjonen beregnes ved at opptjente rettigheter divideres med et forholdstall/delingstall. Dette tallet fastsettes på bakgrunn av forventet gjensstående levetid på uttakstidspunktet. Ordningen innebærer at den årlige pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Uttaksreglene er nøytralt utformet, slik at summen av alderspensjon man mottar i perioden som pensjonist, skal være uavhengig av uttakstidspunkt.

Pensjonsreformen medfører også endringer i reguleringen av pensjoner. Alderspensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes et beløp som svarer til en fast faktor på 0,75 pst., mens satsene for minste pensjonsnivå reguleres med

lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer. Pensjon under opptjening reguleres i samsvar med lønnsveksten.

Som følge av pensjonsreformen er det også innført nye regler for opptjening av pensjon for personer født etter 1953. For personer født i årene 1954–1962 vil alderspensjonen bestå av forholdsmessige andeler beregnet etter gamle og nye opptjeningsregler. Personer født fra og med 1963, vil få hele pensjonen beregnet etter de nye opptjeningsreglene. I avsnitt 4.1 beskrives de gamle opptjeningsreglene, og de nye opptjeningsreglene beskrives i avsnitt 4.2.

4.1 Alderspensjon – gamle regler

Alderspensjon består i hovedsak av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg og eventuelle forsørgingstillegg for ektefelle og barn. Forsørgingstilleggene er inntektsprøvde ytelser. Til alderspensjon gitt med virkning fra og med 1. januar 2011 for personer født fra og med 1943, ytes et pensjonstillegg i stedet for sært tillegg.

Grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg eller pensjonstillegg divideres med vedkommendes forholdstall på uttakstidspunktet og justeres for eventuell uttaksgrad. Pensjonen reguleres årlig med lønnsveksten, og fratrekkes deretter et beløp som svarer til en fast faktor på 0,75 pst.

4.1.1 Grunnpensjon og forsørgingstillegg

Medlemmer i trygden har rett til grunnpensjon dersom medlemskapet omfatter ytelser etter pensjonskapitlene, og den samlede trygdetiden er minst tre år i tidsrommet fra fylte 16 år til og med det året vedkommende fyller 66 år. Vilkåret om å være medlem gjelder ikke for personer som har minst 20 års botid, eller som har rett til tilleggspensjon, jf. avsnitt 4.1.2.

Grunnpensjonen fastsettes på grunnlag av trygdetiden, og er uavhengig av både tidligere inntekt og betalt avgift. Full grunnpensjon ytes til den som har 40 års samlet trygdetid eller mer. Dersom trygdetiden er kortere, blir grunnpensjonen tilsvarende mindre. Personer som ikke er medlemmer i trygden, og som har mindre enn 20 års botid, får grunnpensjon etter en trygdetid som svarer til det antall år tilleggspensjonen ytes etter.

I utgangspunktet utgjør full grunnpensjon (basisgrunnpensjon) 100 pst. av G (NOK 93 634). Full grunnpensjon utgjør likevel 90 pst. av G (NOK 84 271) når pensjonistens ektefelle (ev. samboer som vedkommende tidligere har vært gift med, har eller har hatt felles barn med, eller har levd sammen med i 12 av de siste 18 månedene) mottar pensjon, eller har en årlig inntekt på mer enn 2 G (NOK 187 268).

Grunnpensjonen divideres med vedkommendes forholdstall på uttakstidspunktet og justeres for eventuell uttaksgrad. Pensjonen reguleres årlig med lønnsveksten og fratrekkes deretter et beløp som svarer til en fast faktor på 0,75 pst.

En person som har fylt 67 år, mottar hel alderspensjon og forsørger ektefelle (ev. samboer som vedkommende tidligere har vært gift med eller har barn med) som ikke selv er pensjonist, kan ha rett til et ektefelletillegg som utgjør 25 pst. av minste pensjonsnivå med høy sats.

En alderspensjonist som forsørger barn under 18 år, kan ha rett til et barnetillegg på opptil 20 pst. av minste pensjonsnivå med høy sats for hvert barn.

Dersom pensjonistens inntekt overstiger et visst fribeløp, blir eventuelt tillegg for ektefelle og/eller barn redusert med 50 pst. av den overskytende inntekten.

Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av manglende trygdetid, reduseres tilleggene tilsvarende.

4.1.2 Tilleggspensjon

Siktemålet med tilleggspensjonen er til en viss grad å kunne opprettholde tilvent levestandard ved pensjonering.

Rett til tilleggspensjon har den som i minst tre år fra og med 1. januar 1967 har hatt en årlig inntekt som overstiger det gjennomsnittlige grunnbeløpet for vedkommende år. Inntekt opptil 6 G (NOK 561 804) er fullt ut pensjongivende. Mellom 6 G og 12 G (NOK 1 123 608) er bare 1/3 av inntekten per år pensjongivende. Før 1992 var inntekt opptil 8 G fullt ut pensjongivende, og inntekt mellom 8 G og 12 G pensjongivende med 1/3. Inntekt over 12 G er ikke pensjongivende.

Tilleggspensjonens størrelse er avhengig av pensjonspoeng og av antall år med opptjening av pensjonspoeng (poengår). For å oppnå full tilleggspensjon kreves det etter hovedregelen 40 poengår eller mer. Pensjonen reduseres forholdsmessig når pensjonisten har færre enn 40 poengår (men minst 3 poengår).

Pensjonspoeng blir beregnet for hvert kalenderår ved at pensjongivende inntekt opptil 6 G (før 1992 8 G) fratrukket G, divideres med G. Eventuell overskytende inntekt opptil 12 G divideres med 3 G. Til sammen gir dette pensjonspoengtallet for vedkommende år.

Eksempel: Hvis den pensjongivende inntekten er på 6 ganger gjennomsnittlig G i 2017:

$(6 \times \text{NOK } 93\,281) - \text{NOK } 93\,281 = 5 \text{ pensjonspoeng}$

NOK 93 281

Det høyeste poengtallet man kan få for et år, er 7. Fra 1971 til 1991 var imidlertid det maksimale årlige poengtallet 8,33.

Full årlig basistilleggspensjon utgjør 42 pst. (tilleggspensjonsprosenten) av det beløp som fremkommer ved at G multipliseres med gjennomsnittet av de 20 høyeste poengtallene (sluttpoengtallet) som vedkommende har. Har vedkommende pensjonspoeng for færre enn 20 år, benyttes gjennomsnittet av samtlige poengtall. For poengår før 1992, er tilleggspensjonsprosenten 45. Tilleggspensjonen divideres deretter med vedkommendes forholdstall på uttakstidspunktet og justeres for eventuell uttaksgrad. Pensjonen reguleres årlig med lønnsveksten og fratrekkes deretter et beløp som svarer til en fast faktor på 0,75 pst.

Personer som har omsorg for barn under 7 år, funksjonshemmede, syke og eldre hjemme, godskrives inntil 3,00 pensjonspoeng per år for årene 1992–2009. For år fra og med 2010 gis det opptjening tilsvarende 18,1 pst. av et beløp på 4,5 ganger grunnbeløpet.

En gjenlevende ektefelle mv. (jf. avsnitt 5.1) går ved fylte 67 år over på alderspensjon, og får da rett til sin egenopptjente tilleggspensjon, eller 55 pst. av summen av sin egen og den avdødes tilleggspensjon, avhengig av hva som gir best resultat.

4.1.3 Sært tillegg/Pensjonstillegg

Personer som ikke har, eller bare har en liten tilleggspensjon, har rett til et sært tillegg fra folketrygden.

Fullt sært tillegg ytes til den som har minst 40 års trygdetid. Dersom trygdetiden er kortere (men samtidig minst 3 år), reduseres sært tillegg forholdsmessig. Tilleggspensjonen går til fradrag i sært tillegg.

Til alderspensjon gitt med virkning fra og med 1. januar 2011, for personer født fra og med 1943, ytes et pensjonstillegg i stedet for sært tillegg til pensjonister som ikke har, eller bare har en liten, tilleggspensjon.

Pensjonstillegget tilsvarer differansen mellom minste pensjonsnivå og basispensjonen (grunnpensjon og tilleggspensjon).

Minste pensjonsnivå er fastsatt med flere satser avhengig av sivilstand og ektefelle/samboers inntektsforhold. En person som har minst 40 års trygdetid, har rett til et uavkortet minste pensjonsnivå ved 67 år. Dersom trygdetiden er kortere (men minst 3 år), reduseres pensjonstillegget forholdsmessig. Minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister ble økt med NOK 4 000 med virkning fra 1. september 2017, mens minste pensjonsnivå for gifte og samboende alderspensjonister ble økt med NOK 1 000

for hver fra samme tidspunkt. Disse økningene kom i tillegg til den ordinære årlige økningen per 1. mai 2017.

4.2 Alderspensjon – nye regler

Alderspensjon består etter de nye reglene av inntektpensjon beregnet ut fra tidligere inntekt, se avsnitt 4.2.1. Til personer som har opparbeidet liten eller ingen rett til inntektpensjon, ytes det en garantipensjon, se avsnitt 4.2.2.

4.2.1 Inntektpensjon

All pensjongivende inntekt fra 13 til 75 år medregnes i pensjonsopptjeningen.

For hvert år med pensjonsopptjening akkumuleres en pensjonsbeholdning. Årlig pensjonsopptjening tilsvarende 18,1 pst. av den pensjongivende inntekten. Alle inntekter opp til et nivå tilsvarende 7,1 G (NOK 664 801) medregnes.

Inntektpensjonen fastsettes på bakgrunn av pensjonsbeholdningen på uttakstidspunktet. Pensjonsbeholdningen gjøres da om til en årlig pensjon ved at den divideres på vedkommendes delingstall. Delingstallet gjenspeiler forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet.

4.2.2 Garantipensjon

Medlemmer i trygden har rett til garantipensjon dersom medlemskapet omfatter ytelser etter pensjonskapitlene, og den samlede trygdetiden er minst tre år i tidsrommet fra fylte 16 år til og med det året vedkommende fyller 66 år. Vilåret om å være medlem gjelder ikke for personer som har minst 20 års samlet trygdetid.

Garantipensjon gis med to satser avhengig av sivilstand og ektefelles/samboers inntektsforhold. Garantipensjonen fastsettes videre på grunnlag av trygdetiden, og er uavhengig av både tidligere inntekt og betalt avgift. Full garantipensjon ytes til den som har minst 40 års trygdetid. Dersom trygdetiden er kortere, blir garantipensjonen tilsvarende mindre.

Garantipensjonen avkortes med 80 pst. av inntektpensjonen.

5 YTELSER TIL ETTERLATTE

5.1 Ytelser til gjenlevende ektefelle

Gjenlevende ektefelle (ev. samboer som tidligere har vært gift eller har felles barn med avdøde) som er under 67 år og som ikke har tatt ut alderspensjon eller har rett til

uførepensjon fra folketrygden mv., kan ha rett til pensjonsytelser hvis vedkommende er medlem i trygden og den avdøde var medlem i trygden og arbeidsfør i minst tre år frem til dødsfallet. Den gjenlevende har også rett til ytelser dersom den avdøde i minst tre år frem til dødsfallet mottok pensjon fra folketrygden. Vilkåret om at den gjenlevende må være medlem, gjelder ikke når den avdøde hadde opptjent tilleggspensjon. Det ytes i så tilfelle også en tilsvarende grunnpensjon. Videre fravikes kravet om fortsatt å være medlem for utbetaling av grunnpensjon dersom enten gjenlevende eller avdøde har minst 20 års botid.

En gjenlevende ektefelle mv. får etterlattepensjon dersom ekteskapet har vart i fem år, eller den gjenlevende har eller har hatt barn med den avdøde eller har omsorg for den avdødes barn, og ekteskapet og omsorgsperioden etter dødsfallet samlet utgjør minst fem år.

En skilt ektefelle mv. som ikke har inngått nytt ekteskap på tidspunktet for dødsfallet, har rett til ytelser hvis dødsfallet inntreffer innen fem år etter skilsmissen og ekteskapet varte i minst 25 år, eller 15 år dersom det var barn i ekteskapet. Femårskravet gjelder ikke dersom den fraskilte gjenlevende ved dødsfallet mottok underholdsbidrag fra avdøde. Ytelsene faller bort dersom vedkommende inngår nytt ekteskap.

Full etterlattepensjon består av en grunnpensjon som svarer til 1 G, tillagt 55 pst. av den tilleggspensjonen som den avdøde mottok eller ville fått som uførepensjonist regnet etter full uførhet. Dersom den avdøde var 67 år eller eldre, medregnes opptjening frem til dødsfallet, men ikke lenger enn til og med det 75. året når det gjelder personer født i 1943 eller senere, eller til og med det 69. året for personer født i 1942 eller tidligere.

Hvis den avdøde pga. trygdetidens lengde ville ha fått eller hadde redusert grunnpensjon, reduseres den gjenlevendes grunnpensjon tilsvarende.

Det ytes særtillegg, jf. avsnitt 4. Fullt særtillegg tilsvarende 1 G, men avkortes forholdsmessig når avdødes trygdetid var mindre enn 40 år. Tilleggspensjonen går til fradrag i særtillegget.

Etterlattepensjonen er inntektsprøvd. For en etterlatt som har eller kan forventes å få en årlig arbeidsinntekt som overstiger 50 pst. av G, utgjør pensjonen differansen mellom full pensjon og 40 pst. av den overskytende inntekt. Det forventes at etterlatte under 55 år skaffer seg en arbeidsinntekt på minst 2 G (NOK 187 268) på årsbasis. Har vedkommende ikke arbeidsinntekt, vil pensjonen bli redusert med NOK 56 180, med mindre vedkommende har rimelig grunn til å ikke ha inntekt. Etterlatte som ikke er i arbeid ved dødsfallet, får en rimelig tid til omstilling.

Gjenlevende som ikke har krav på etterlattepensjon, kan på nærmere vilkår få overgangsstønad. Overgangsstønad blir beregnet etter de samme reglene som etterlattepensjon.

Gjenlevende ektefelle mv. som trenger utdanning eller opplæring for å bli i stand til å forsørge seg selv kan ha krav på tilleggsstønader og stønad til skolepenger.

Gjenlevende ektefelle mv. som må overlate det nødvendige tilsyn med barna til andre pga. utdanning eller arbeid, kan ha krav på stønad til barnetilsyn. Stønaden utgjør 64 pst. av utgiftene til barnetilsyn begrenset oppad til NOK 46 656 per år for første barn, NOK 60 888 for to barn og NOK 68 988 for tre eller flere barn. Stønaden faller bort ved inntekt over 6 G (NOK 561 804).

Det gis tilskudd til dekning av utgifter til flytting for å komme i arbeid eller delta i utdanning.

Stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger kan gis til etterlatte som arbeider eller studerer selv om den avdøde ikke fylte kravet om umiddelbart forutgående trygdetid, dersom den gjenlevende er medlem i trygden. Ytelsene gis imidlertid bare for den tid gjenlevende fortsatt er medlem i trygden.

5.2 Barnepensjon

Til barn under 18 år ytes det barnepensjon dersom en eller begge foreldre er døde. Det er et vilkår at den avdøde faren eller moren var medlem i trygden i minst tre år frem til dødsfallet. Det foreligger også rett til ytelser dersom avdøde oppebar pensjon fra folketrygden i en periode på minst tre år før dødsfallet. Dersom begge foreldrene er døde, ytes barn under utdanning pensjon inntil fylte 20 år.

Når en av foreldrene er død, utgjør full årlig barnepensjon 40 pst. av G (NOK 37 454) for første barn, og for hvert av de øvrige barna 25 pst. av G (NOK 23 409).

Når begge foreldrene er døde, ytes det for det første barnet en barnepensjon som tilsvarende etterlattepensjon for den av foreldrene som i tilfelle ville fått størst slik pensjon. For det neste barnet utgjør full barnepensjon 40 pst. av G, og for hvert av de øvrige barna 25 pst. av G.

Når det er to eller flere barn, blir imidlertid pensjonene lagt sammen og delt likt mellom barna.

Barnepensjon blir redusert dersom en eventuell grunnpensjon til gjenlevende ektefelle ville blitt redusert på grunn av manglende trygdetid.

6 STØNAD VED UFØRHET

Stønad under uførhet omfatter uføretrygd, grunnstønad og hjelpestønad.

6.1 Uføretrygd

Til medlemmer i trygden mellom 18 og 67 år som har vært medlemmer i minst tre år umiddelbart frem til uførheten inntrådte og har varig redusert inntektsevne med minst 50 pst. på grunn av sykdom, skade eller lyte, ytes uføretrygd. For personer som mottar arbeidsavklaringspenger når kravet om uføretrygd settes frem, er det tilstrekkelig at inntektsevnen er nedsatt med minst 40 pst.

Det er også et vilkår for uføretrygd at vedkommende fortsatt er medlem i folketrygden. Vilkåret om å være medlem gjelder ikke for den som har minst 20 års botid.

Uføretrygden beregnes på grunnlag av gjennomsnittet av pensjonsgivende inntekt i de tre beste av de fem siste årene før uføretidspunktet. Inntekt over 6 G (NOK 561 804) regnes ikke med i grunnlaget. Uføretrygden ytes med 66 pst. av dette grunnlaget. Minste årlige ytelse er 2,28 G (NOK 213 486) for personer som lever sammen med ektefelle/samboer, men er likevel 2,33 G (NOK 218 167) hvis vedkommende etter 31. desember 2014 mottok en uføretrygd som er en omregnet uførepensjon. For andre er minste årlige ytelse 2,48 G (NOK 232 212).

Det medregnes fremtidig trygdetid frem til og med det året vedkommende fyller 66 år, men medregningen begrenses for personer med utenlandsopphold av betydning. Dersom samlet trygdetid er mindre enn 40 år, avkortes uføretrygden tilsvarende. Den som har mindre enn 20 års botid får en uføretrygd utelukkende ut fra tidligere inntekt, men år uten pensjonsgivende inntekt regnes likevel ikke som trygdetid.

Medlemmer som er født uføre eller blir uføre før fylte 26 år, har rett til en høyere minste årlig ytelse. Minste årlig ytelse for unge uføre som lever sammen med ektefelle/samboer er 2,66 G (NOK 249 066) og for øvrige unge uføre 2,91 G (NOK 272 475). Det stilles imidlertid strengere krav til den medisinske lidelsens alvorlighet og dokumentasjon enn ved den ordinære uførevurderingen.

Ved delvis uførhet blir trygden redusert forholdsmessig.

Et barnetillegg på opptil 40 pst. av grunnbeløpet kan på nærmere vilkår ytes for hvert forsørget barn under 18 år. Summen av uføretrygd og barnetillegg kan ikke utgjøre mer enn 95 pst. av inntekt før uførhet. Tilleggene er inntektsprøvd.

Når uføretrygden innvilges, fastsettes en inntektsgrense. Denne grensen tilsvarer forventet inntekt etter uførhet (ved gradert ytelse), tillagt 0,4 G. Dersom den uføretrygdede har

inntekt over den fastsatte inntektsgrensen, vil en andel av den overstigende inntekten føre til proporsjonal reduksjon i ytelsen. Uføregraden endres imidlertid ikke.

6.2 Grunnstønad og hjelpestønad

Rett til grunnstønad har person som er medlem i trygden, og som på grunn av varig sykdom, skade eller lyte, har visse nødvendige ekstraavgifter.

Grunnstønad ytes dersom ekstraavgiftene minst svarer til laveste sats. Det er seks grunnstønadssatser, som reguleres etter vedtak av Stortinget. Årsbeløpene for 2018 er:

NOK 8 136, NOK 12 420, NOK 16 284, NOK 23 988, NOK 32 508 og NOK 40 596

Hjelpestønad gis til personer som på grunn av varig sykdom, skade eller lyte trenger særskilt tilsyn og pleie. Det er fire hjelpestønadssatser, som reguleres etter vedtak av Stortinget. Årsbeløpene for 2018 er:

NOK 14 580, NOK 29 160, NOK 58 320 og NOK 87 480.

De tre høyeste satsene gjelder forhøyet hjelpestønad til barn og unge under 18 år.

Foreldre med ansvar for tilsyn og pleie av barn som har mottatt hjelpestønad i minst tre år, har rett til hjelpestønad i tre måneder etter at tilsyn og pleie har opphørt fordi barnet dør.

I tilfeller hvor grunnstønad og hjelpestønad ytes sammen med pensjonsytelser som er redusert på grunn av for kort opptjeningsstid, reduseres grunn- og hjelpestønaden tilsvarende. Dette gjelder imidlertid ikke der grunn- eller hjelpestønad ytes på selvstendig grunnlag, uavhengig av pensjonsytelser.

7 STØNAD TIL BEDRING AV FUNKSJONSEVNNEN (HJELPEMIDLER)

Medlemmer i folketrygden kan ha rett til stønad til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet dersom de oppholder seg i Norge.

Det gis stønad til bedring av funksjonsevnen i arbeidslivet til den som på grunn av sykdom, skade eller lyte har fått evnen til å utføre inntektsgivende arbeid varig nedsatt, eller har fått muligheten til å velge yrke eller arbeidsplass vesentlig innskrenket. Stønaden ytes i forbindelse med tiltak som er nødvendige og hensiktsmessige for at medlemmet skal bli i stand til å skaffe seg eller beholde høvelig arbeid.

Til et medlem som har fått funksjonsevnen i dagliglivet vesentlig og varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte, gis det stønad i forbindelse med tiltak som er

nødvendige og hensiktsmessige for å bedre medlemmets funksjonsevne i dagliglivet eller for at vedkommende skal kunne bli pleid i hjemmet.

Stønad kan gis i form av utlån av, tilskudd til eller lån til hjelpemidler, høreapparat, grunnmønster til søm av klær, førerhund, lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte, tolkehjelp for hørselshemmede, tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde, motorkjøretøy eller annet transportmiddel, ortopediske hjelpemidler, brystproteser, ansiktsdefektproteser, øyepoteser, parykker mv.

8 ARBEIDSAVKLARINGSPEGNER

Medlemmer i folketrygden kan ha rett til arbeidsavklaringspenger dersom de oppholder seg i Norge, og har vært medlemmer i folketrygden i minst tre år umiddelbart før kravet settes frem. Det er imidlertid tilstrekkelig med ett år dersom vedkommende enten var medlem da arbeidsevnen ble nedsatt og har perioder med medlemskap etter 16 år som minst tilsvarer perioder uten medlemskap eller etter fylte 16 år har vært medlem med unntak av maksimum fem år.

Formålet med arbeidsavklaringspenger er å sikre inntekt for medlemmer mens de får aktiv behandling, deltar på arbeidsrettet tiltak eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe seg eller beholde arbeid. Arbeidsavklaringspenger ytes til medlemmer mellom 18 og 67 år som på grunn av sykdom, skade eller lyte har en nedsatt arbeidsevne med minst halvparten. Arbeidsavklaringspenger skal dekke utgifter til livsopphold og ytes som hovedregel under aktiv behandling eller gjennomføring av et arbeidsrettet tiltak. Arbeidsavklaringspenger kan dessuten ytes dersom medlemmet etter å ha prøvd behandling eller tiltak fortsatt anses å ha en viss mulighet for å komme i arbeid, og får oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten.

Arbeidsavklaringspenger beregnes på grunnlag av pensjonsgivende inntekt i året før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten. Grunnlaget for beregning av arbeidsavklaringspenger skal likevel fastsettes ut fra gjennomsnittet av den pensjonsgivende inntekten i de tre siste kalenderårene før samme tidspunkt, dersom dette gir et høyere grunnlag. Beregningsgrunnlaget kan maksimalt være 6 G (NOK 561 804). Arbeidsavklaringspengene utgjør 66 pst. av dette grunnlaget, og utbetales for fem dager i uken. Medlemmer som har hatt lav eller ingen pensjonsgivende inntekt før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten, er garantert en årlig minsteytelse på 2 G (NOK 187 268). For unge uføre er minsteytelsen 2,44 G (NOK 228 467). I tillegg gis et barnetillegg på NOK 27 for hvert forsørget barn under 18 år. Barnetillegget ytes for fem dager i uken.

Tilleggsstønader kan ytes til medlemmer mellom 16 og 67 år. Stønadene skal helt eller delvis kompensere for utgifter som medlemmet har i forbindelse med gjennomføringen av et arbeidsrettet tiltak.

9 STØNAD VED HELSETJENESTER

Alle medlemmer i folketrygden får gratis opphold og behandling, inkludert medisiner, i sykehus. Dette følger av lov om spesialisthelsetjenesten m.m. og lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern. For behandling som gis utenfor sykehus, gjelder reglene i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. og lov om folketrygd.

For behandling utenfor sykehus hos lege, psykolog og fysioterapeut, samt for viktige medisiner og transportutgifter i forbindelse med undersøkelse eller behandling, betales en egenandel av pasienten. Det resterende dekkes av kommunen, det regionale helseforetaket og/eller folketrygden. Eksempelvis er per 1. januar 2018 egenandelen ved konsultasjon hos en allmennpraktiker NOK 152 per konsultasjon, og hos lege i spesialisthelsetjenesten og spesialist i klinisk psykologi NOK 345. For viktige legemidler og sykepleieartikler (på blå resept) er egenandelen 39 pst. av reseptbeløpet (maksimalt NOK 520 per resept). For resepter som kan brukes flere ganger skal det betales en egenandel ved hver utlevering av et kvantum svarende til tre måneders forbruk av legemiddelet.

Det er visse unntak fra betaling av egenandel for spesielle sykdomstilfeller og persongrupper. Barn under 12 år er fullstendig fritatt for egenandeler for helsetjenester. Barn under 16 år er fritatt for egenandeler for helsetjenester som faller inn under egenandelstak 1, jf. nedenfor. Barn og ungdom under 18 år betaler ikke egenandel for psykoterapi og tannbehandling. Nødvendige undersøkelser under svangerskap og etter nedkomst er gratis. Alderspensjonister som har fylt 67 år og tar ut hel alderspensjon, er fritatt fra å betale egenandel på blå resept, hvis de får utbetalt en årlig pensjon som ikke overstiger minste pensjonsnivå. Videre er alderspensjonister, uførepensjonister og AFP-pensjonister som mottar særtillegg, fritatt fra å betale egenandel på blå resept.

Det fastsettes et årlig utgiftstak (egenandelstak 1) for egenandeler ved legehjelp, psykologhjelp, viktige legemidler/sykepleieartikler og reiser i forbindelse med behandling. Når utgiftstaket er nådd, får medlemmet et frikort som innebærer at folketrygden yter full dekning av disse utgiftene resten av kalenderåret. Taket blir fastsatt av Stortinget for ett år av gangen. For 2018 er taket satt til NOK 2 258.

Egenandelstak 2, inkluderer utgifter til visse helsetjenester som ikke inngår i frikortordningen nevnt ovenfor (egenandelstak 1), så som fysioterapi, enkelte former for refusjonsberettiget tannbehandling med unntak av kjeveortopedi, opphold ved

opptreningsinstitusjoner og behandlingsreiser til utlandet (klimareiser). Taket blir fastsatt av Stortinget for ett år av gangen. For 2018 er taket satt til NOK 2 025.

10 KONTANTSTØNAD VED SYKDOM OG FØDSEL MV.

10.1 Sykepenger

Medlemmer med årlig inntekt på minst 0,5 G (NOK 46 817) er berettiget til sykepenger under sykdom som medfører arbeidsudyktighet. Som hovedregel må medlemmet har vært i arbeid i minst fire uker umiddelbart før hun eller han ble syk (opptjeningstid).

Sykepenger for arbeidstakere ytes med 100 pst. av pensjonsgivende inntekt fra og med første sykefraværsdag og inntil 260 dager (52 uker). Sykepenger ytes av arbeidsgiveren i de første 16 kalenderdagene og deretter av folketrygden. I arbeidsgiverperioden gjelder ikke bestemmelsen om minimumsinntekt. Det ytes ikke sykepenger for den del av inntekten som overstiger 6 G (NOK 561 804).

Til selvstendig næringsdrivende ytes sykepenger med 75 pst. av pensjonsgivende inntekt fra og med 17. sykedag og inntil 248 dager. Ved å betale særskilt premie kan selvstendig næringsdrivende få sykepenger med 65 pst. av pensjonsgivende inntekt fra og med første sykedag, eller 100 pst. fra og med 1. eller fra og med 17. sykedag.

Alderspensionister kan motta full alderspensjon ved siden av arbeidsinntekt. Det ytes sykepenger til medlem mellom 62 og 67 år uavhengig av om det er tatt ut alderspensjon. Medlem mellom 67 og 70 år har rett til sykepenger i inntil 60 dager dersom inntektsgrunlaget er mer enn 2 G (NOK 187 268). Det ytes ikke sykepenger til medlem som har fylt 70 år.

10.2 Omsorgspenger, pleiepenger og opplæringspenger

10.2.1 Omsorgspenger

Arbeidstakere som er borte fra arbeidet pga. nødvendig tilsyn med og pleie av sykt barn i hjemmet eller på helseinstitusjon, har rett til omsorgspenger i 10 dager per kalenderår, eventuelt 15 dager når vedkommende har omsorg for flere enn to barn. Retten til omsorgspenger gjelder til og med det kalenderåret barnet fyller 12 år. Dersom barnet er kronisk sykt eller funksjonshemmet, gjelder retten til og med det kalenderåret barnet fyller 18 år.

Arbeidstakere med ansvar for kronisk syke eller funksjonshemmede barn har rett til ti ekstra stønadsdager for hvert kronisk sykt eller funksjonshemmet barn. Er arbeidstakeren alene om omsorgen, doubles antall stønadsdager.

Selv om den ene av foreldrene er alene om den daglige omsorgen, kan stønadsdagene fordeles mellom foreldrene i forhold til omfanget av avtalt samvær. Arbeids- og velferdsetaten må ha fått skriftlig erklæring om samværsfordelingen fra begge foreldrene.

Arbeidstakere har tilsvarende rett til omsorgspenger for nødvendig tilsyn med barn under 12 år, eventuelt 18 år som beskrevet over, dersom den som har det daglige tilsynet med barnet er syk, eller forhindret fordi vedkommende følger et annet barn til behandling eller undersøkelse. Det foreligger også rett til omsorgspenger ved fravær fra arbeid fordi barnet på grunn av sykdom trenger oppfølging i form av legebesøk mv. selv om barnet ikke er sykt eller pleietrengende den aktuelle dagen.

Omsorgspenger beregnes som sykepenger og dekkes av arbeidsgiver for opptil 10 dager per kalenderår. Antall dager utover 10 dekkes av trygden, men arbeidsgiver plikter å forskuttere omsorgspenger som en arbeidstaker har rett til utover 10 dager, mot refusjon fra folketrygden.

Dersom arbeidstakeren har omsorg for minst ett kronisk sykt eller funksjonshemmet barn over 12 år, kan arbeidsgiver få refusjon fra trygden for hele beløpet (dvs. fra og med første fraværsdag).

Selvstendig næringsdrivende og frilansere har rett til omsorgspenger i samme utstrekning som arbeidstakere får fra trygden (og ikke fra arbeidsgiver). Fordi selvstendig næringsdrivende og frilansere er sin egen arbeidsgiver, yter folketrygden omsorgspenger først etter en ventetid på 10 dager. Dersom en selvstendig næringsdrivende eller frilanser har omsorg for minst ett kronisk sykt eller funksjonshemmet barn over 12 år, vil trygden dekke omsorgspenger fullt ut, fra dag én. Omsorgspenger til selvstendig næringsdrivende og frilansere beregnes som sykepenger ved egen sykdom, med unntak av at omsorgspenger ytes med 100 pst. (og ikke 75 pst.) av sykepengegrunnlaget opp til 6 G NOK 561 804.

10.2.2 Pleiepenger og opplæringspenger

Yrkesaktive personer som har omsorg for barn under 18 år, som på grunn av sykdom, skade eller lyte har behov for kontinuerlig tilsyn og pleie, har rett til pleiepenger fra trygden fra første dag. Ved behov kan inntil to omsorgspersoner få pleiepenger samtidig.

Pleiepenger beregnes etter de samme reglene som sykepenger fra trygden og gis med 100 av beregningsgrunnlaget opptil 6 G i inntil 1 300 stønadsdager. Dersom pleiepengeperioden på 1 300 stønadsdager er brukt opp, kan pleiepenger likevel gis med 66 kompensasjon av sykepengegrunnlaget for barn under 18 år med livstruende, ikke-varig sykdom eller skade. Pleiepenger kan videre graderes ned til 20 pst. når barnet

passes på av andre i etablert tilsyns- og avlastningsordning. Når det tas ut graderte pleiepenger, telles stønadsdagene slik at pleiepengeperioden kan forlenges i inntil maksimalt ti år.

Pleiepenger kan gis uten hensyn til aldersgrensen på 18 år for personer med utviklingshemning som har behov for kontinuerlig tilsyn og pleie på grunn av livstruende eller annen svært alvorlig sykdom.

Yrkesaktive som i hjemmet pleier en nærstående i livets slutfase, har rett til pleiepenger fra trygden. Disse pleiepengene kan utbetales opptil 60 dager for hver pasient. Med nærstående menes nære slektninger, men også personer en har knyttet et nært personlig forhold til uten å være i slekt.

Det foreligger rett til opplæringspenger fra trygden ved deltagelse i kurs eller i opplæring for å bli bedre i stand til å ta seg av et langvarig sykt eller funksjonshemmet barn uten hensyn til barnets alder. Kurset eller opplæringen må foregå ved en godkjent helseinstitusjon eller et offentlig spesialpedagogisk kompetansesenter. Opplæringspenger ytes etter de samme reglene som sykepenger fra trygden, og gis med 100 pst. av beregningsgrunnlaget opp til 6 G (NOK 561 804).

Selvstendig næringsdrivende og frilansere har samme rettigheter til pleiepenger og opplæringspenger som arbeidstakere.

10.3 Kontantytelser ved fødsel eller adopsjon

10.3.1 Svangerskapspenger

Gravide arbeidstakere som etter lov eller forskrift er pålagt å slutte i arbeid på grunn av risikofylt arbeidsmiljø, og som heller ikke kan omplasseres til å utføre andre oppgaver, har rett til svangerskapspenger. Retten gjelder fra tidspunktet for fratreden og frem til tre uker før fødselen. Retten gjelder også selvstendig næringsdrivende og frilansere.

10.3.2 Foreldrepenger ved fødsel og adopsjon

Foreldre som er medlem av trygden og har vært i arbeid mv. i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden tar til, har rett til foreldrepenger ved fødsel eller adopsjon av barn under 15 år.

Foreldrepenger ytes ikke ved stebarnsadopsjon. Adoptivforelder har likevel tilsvarende rettigheter som fedre hvis adopsjonen finner sted så snart etter barnets fødsel at stønadsperioden ved fødsel fortsatt løper. Retten gjelder fra adopsjonstidspunktet og i den resterende delen av stønadsperioden.

Stønadsperioden ved fødsel er 49 uker med 100 pst. kompensasjon eller 59 uker med 80 pst. kompensasjon. Ved adopsjon er stønadsperioden henholdsvis 46 og 56 uker.

Foreldrepenger beregnes på samme måte som sykepenger.

Tre uker umiddelbart før og seks uker umiddelbart etter fødselen er forbeholdt mor. Ved adopsjon er det ikke tilsvarende regel. Hvis begge foreldrene har opptjent rett til foreldrepenger, er ti uker av stønadsperioden ved fødsel og adopsjon forbeholdt far (fedrekvote) og ti uker er forbeholdt mor (mødrekvote, som inkluderer de seks ukene umiddelbart etter fødsel). Den resterende delen av stønadsperioden på 26 eller 36 uker kan foreldrene fordele seg imellom. Det er imidlertid en forutsetning for fedres uttak av fellesperioden at mor enten går ut i arbeid, tar offentlig godkjent utdanning på heltid, tar offentlig godkjent utdanning i kombinasjon med delvis arbeid som i sum gir heltid, på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet, er innlagt i helseinstitusjon eller deltar på heltid i introduksjonsprogram eller kvalifiseringsprogram.

Fra 1. juli 2018 er fedre- og mødrekvotene 15 uker hver.

Ved flerbarnsfødsler eller ved adopsjon av flere barn, har foreldrene rett til foreldrepenger i ytterligere fem uker (sju uker med redusert kompensasjon) for hvert barn mer enn ett.

Fra 1. juli 2018 vil tvillingforeldre få fire ekstra måneder foreldrepermisjon. Foreldre som får tre eller flere barn, vil få dobbel permisjon (46/56 uker ekstra).

Dersom mor mottar uførepensjon, kan far ta ut foreldrepenger i en periode tilsvarende fedrekvoten, selv om mor ikke går ut i arbeid eller tar fulltids utdanning mv.

Foreldrepenger kan tas ut gradert i kombinasjon med deltidsarbeid, under forutsetning av at det foreligger skriftlig avtale med arbeidsgiver om omfanget og varigheten av deltidsarbeidet. Foreldrepengene reduseres tilsvarende reduksjonen i stillingsdel, og utbetales over en tilsvarende lengre periode. Både far og mor kan benytte seg av denne muligheten. Med unntak av de tre ukene før fødsel og seks uker etter fødsel som er forbeholdt mor, kan hele stønadsperioden tas ut gradert.

Uttaket av foreldrepenger kan utsettes i perioder dersom forelderen arbeider fulltid. Skriftlig avtale med arbeidsgiver må forelegges NAV før utsettelsen starter.

Foreldrepengene må være tatt ut innen tre år etter fødselen eller adopsjonen.

10.3.3 Engangsstønad ved fødsel og adopsjon

Kvinner som ikke har opptjent rett til foreldrepenger, har rett til en engangsstønad ved fødsel og adopsjon på NOK 63 140. Fedre som adopterer alene eller som i visse situasjoner overtar omsorgen for barnet, kan også motta engangsstønad.

10.3.4 Adopsjonsstøtte

Ved utenlandsadopsjon ytes det en engangsstøtte på NOK 92 576.

11 DAGPENGER UNDER ARBEIDSLØSHET

Dagpenger gir delvis kompensasjon for tapt arbeidsinntekt på grunn av arbeidsledighet. Det er vilkår for ytelse at medlemmet har tapt arbeidsinntekt som arbeidstaker på grunn av arbeidsløshet og at arbeidsledigheten må utgjøre et tap i arbeidstid på minst 50 pst. sammenlignet med arbeidet tid forut for ledigheten.

Den trygdede må være reell arbeidssøker, det vil si være arbeidsfør, stå registrert som arbeidssøker hos Arbeids- og velferdsetaten og raskt kunne tiltre ethvert heltids- eller deltidsarbeid som han eller hun er fysisk og psykisk skikket til å ta. Som hovedregel stilles også krav til full geografisk mobilitet. Det kan lempes på disse kravene dersom sosiale hensyn som høy alder, svekket helse eller omsorgsansvar tilsier det. Personer som anses som selvforskyldt arbeidsledig eller som uten rimelig grunn avslår tilbud om arbeid eller deltakelse i arbeidsmarkedstiltak, får forlenget ventetid eller midlertidig bortfall av retten til dagpenger.

Tidligere arbeidsinntekt er et vilkår for rett til dagpenger. Den trygdede må ha hatt en lønnsinntekt på minst 1,5 G (NOK 140 451) i det siste avsluttede kalenderåret eller på minst 3 G (NOK 280 902) i løpet av de tre siste avsluttede kalenderårene. Likestilt med arbeidsinntekt er svangerskapsrelaterte sykepenger, svangerskapspenger og foreldrepenger.

Dagpenger utbetales når vedkommende har vært arbeidsledig og stått registrert som reell arbeidssøker i minst tre av de siste femten dagene.

Dagpenger beregnes på grunnlag av arbeidsinntekt, samt sykepenger, foreldrepenger ved fødsel eller adopsjon og dagpenger ved arbeidsledighet utbetalt i siste kalenderår eller gjennomsnittet av de tre siste avsluttede kalenderår, avhengig av hva som gir det beste resultatet. Beregningsgrunnlaget kan maksimalt være 6 G (NOK 561 804).

Dagpenger utgjør 2,4 promille av beregningsgrunnlaget per dag og utbetales for fem dager i uken. Kompensasjonsgraden utgjør om lag 62,4 pst. av beregningsgrunnlaget. I tillegg ytes et barn tillegg på NOK 17 per dag for hvert forsørget barn under 18 år.

Stønadsperiodens lengde varierer avhengig av størrelsen på tidligere arbeidsinntekt.

En arbeidsinntekt på minst 2 G (NOK 187 268) gir en stønadsperiode på 104 uker (2 år). En arbeidsinntekt på under 2 G gir en stønadsperiode på 52 uker (1 år). Etter at stønadsperioden er avsluttet, kan stønad igjen ytes når vedkommende på ny fyller kravet til minsteinntekt.

12 GRAVFERDSSTØNAD

Folketrygden yter en engangsstønad ved dødsfall for å dekke utgifter i forbindelse med gravferd. Stønaden, som er behovsprøvd, kan utgjøre opptil NOK 23 337.

13 YTELSER VED YRKESKADE

I folketrygden er arbeidstakere og enkelte andre grupper, f.eks. militærpersoner og elever/studenter, omfattet av særskilte yrkesskaderegler. Selvstendige næringsdrivende og frilansere har adgang til å tegne en frivillig yrkesskadetrygd.

Dersom et medlem med yrkesskadedekning blir rammet av en yrkesskade, har vedkommende rett til folketrygdens ytelser etter særskilte bestemmelser som gjennomgående er mer fordelaktige enn de vanlige bestemmelsene i folketrygdloven. Dette gjelder både for stønad ved helsetjenester mv. og for pensjonsytelser. I tillegg til folketrygdens ordinære ytelser kan det ved varig men også ytes en menerstatning for ikke-økonomisk tap (ferringet livskvalitet). Menerstatningen utmåles på bakgrunn av skadens medisinske art og størrelse. Høyeste menerstatning fra folketrygden er 75 pst. av G (NOK 70 226) per år.

Som yrkesskade regner man en personskade, sykdom eller dødsfall som skyldes en arbeidsulykke. Visse yrkessykdommer er likestilt med yrkesskade. Belastningslidelser og psykiske lidelser som skyldes påkjenninger eller belastninger over tid, omfattes stort sett ikke av reglene om yrkesskade.

Som hovedregel godkjennes en skade eller sykdom som yrkesskade bare når den blir påført mens man er i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden.

Ved yrkesskader kan man også ha krav på ytelser utenfor folketrygden etter lov om yrkesskadeforsikring.

14 YTELSER TIL ENSLIG MOR ELLER FAR

En enslig mor eller far som har klart mer av den daglige omsorgen for barnet enn den andre forelderen, har rett til ytelsene overgangsstønad, stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og tilskudd til flytting for å komme i arbeid.

En forelder anses som enslig, dersom han eller hun er ugift, skilt eller separert og ikke lever sammen med en person:

- som vedkommende har barn med, eller
- som vedkommende har vært gift med.

En forelder anses ikke som enslig dersom vedkommende lever i et ekteskapslignende forhold med felles husholdning, uten felles barn.

Får en forelder et nytt barn med samme partner mens vedkommende mottar stønad som enslig mor eller far for et felles barn, anses ingen av foreldrene for å være enslig mor eller far. Det samme gjelder dersom mor eller far tidligere har mottatt stønader til enslig forelder for felles barn.

Som hovedregel må den enslige moren eller faren ha vært medlem i trygden i tre år umiddelbart før krav om ytelse settes frem. Både forelderen og barnet må være bosatt i og oppholde seg i Norge.

Overgangsstonaden er en ytelse til livsopphold. Fra det yngste barnet fyller ett år stilles det krav til yrkesrettet aktivitet i form av:

- utdanning eller arbeid i minst 50 pst. av full tid,
- etablering av egen virksomhet, eller
- å være tilmeldt Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker.

Utdanningen må av Arbeids- og velferdsetaten vurderes som nødvendig og hensiktsmessig for at vedkommende skal kunne få eller beholde et arbeid.

Maksimal årlig overgangsstonad til enslig mor eller far utgjør 2,25 G (NOK 210 677). Dersom vedkommende har arbeidsinntekt som overstiger 0,5 G på årsbasis, reduseres imidlertid overgangsstonaden med 45 pst. av den overskytende inntekten.

Overgangsstonad kan som hovedregel gis til barnet fyller åtte år, men ikke i mer enn sammenlagt tre år. Dersom stønadsmottakeren får et nytt barn, kan det gis ny overgangsstonad frem til barnet har rett til barnehageplass. Videre kan stønadsperioden utvides med to år dersom forelderen tar utdanning for å kunne få arbeid. Ved omsorg for flere enn to barn og i tilfeller hvor forelderen fikk aleneomsorg for barn før fylte 18 år, kan stønadsperioden utvides med opptil tre år.

Stønad til barnetilsyn for enslige foreldre i arbeid, tilleggsstønader og stønad til skolepenger gis stort sett etter samme regler og i det vesentlige på samme vilkår som for gjenlevende ektefelle jf. avsnitt 5.1. Stønad til barnetilsyn til enslig far eller mor som er i arbeid, gis som hovedregel til barnet har fullført fjerde skoleår. I særlige tilfeller kan stønadsperioden forlenges.

15 FORSKOTTERING AV UNDERHOLDSBIDRAG TIL BARN

Bidragforskott ytes etter lov om bidragforskott av 17. februar 1989.

Barn under 18 år bosatt i Norge som ikke bor sammen med begge foreldrene, kan ha rett til forskott på underholdsbidrag. Dette sikrer et minstebidrag når bidraget fra bidragspliktige er forsinket eller uteblir. Det er et vilkår at bidraget kreves inn av Arbeids- og velferdsetatens innkrevingsentral.

Forskottet er inntektsprøvd og utbetales som forhøyet forskott, ordinært forskott eller redusert forskott (henholdsvis NOK 1 570, NOK 1 180 og NOK 790 per mnd. per barn).

Forhøyet forskott gis når mottakers inntekt ikke overstiger NOK 271 000. Inntektsgrensen for ordinært forskott er NOK 335 900 (enslig med ett barn). Redusert forskott ytes inntil inntekten overstiger NOK 502 400. Ved denne inntekten bortfaller forskottet.

Inntektsgrensene og forskottsbeløpet justeres normalt 1. juli hvert år.

Til enslige foreldre med årlig inntekt på under NOK 271 001 ytes et tillegg på NOK 390 per måned per barn som er 11 år eller over.

16 BARNETRYGD

Barnetrygd ytes for barn under 18 år bosatt i Norge.

Barnetrygden utgjør NOK 11 640 per barn per år, det vil si NOK 970 per måned per barn.

Enslige forsørgere har rett til barnetrygd for ett barn mer enn de forsørger (utvidet barnetrygd). Samboere har ikke rett til utvidet barnetrygd for særkullsbarn dersom de får barn sammen eller dersom de har bodd sammen i minst 12 av de siste 18 månedene.

Enslige forsørgere som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstønad etter folketrygdloven, og som har ett eller flere barn under tre år, får småbarnstillegg i barnetrygden. Det gis ett tillegg per enslig forsørger uavhengig av om vedkommende forsørger flere enn ett barn under tre år. Småbarnstillegget utgjør i 2018 NOK 7 920 per år, det vil si NOK 660 per måned.

17 KONTANTSTØTTE TIL SMÅBARNSTORELDRE

Kontantstøtte ytes for barn mellom 13 og 23 måneder som er bosatt i Norge. Det viktigste vilkåret for rett til ytelsen er at barnet ikke gjør bruk av barnehageplass som det mottas offentlig driftstilskudd for. Hvis det foreligger avtale om at barnet skal være i barnehage i mindre enn 20 timer per uke, kan familien være berettiget til halv kontantstøtte. Når barnet bor sammen med begge foreldrene, må de begge ha bodd i Norge i 5 år for å ha rett til kontantstøtte. Opphold i et annet EØS-land regnes med.

Til og med 31. juli 2018 beregnes kontantstøtten etter følgende satser:

Avtalt ukentlig oppholdstid i barnehage	Kontantstøtte i pst. av full ytelse	Månedlig utbetaling (i NOK) per barn i alderen 13–23 måneder
Ingen bruk av barnehage	100	7 500
Til og med 19 timer	50	3 750
20 timer eller mer	0	0

Fra og med 1. august 2018 beregnes kontantstøtten etter følgende satser:

Avtalt ukentlig oppholdstid i barnehage	Kontantstøtte i pst. av full ytelse	Månedlig utbetaling (i NOK) per barn i alderen 13–23 måneder
Ingen bruk av barnehage	100	7 500
Til og med 8 timer	80	6 000
Fra 9 til og med 16 timer	60	4 500
Fra 17 til og med 24 timer	40	3 000
Fra 25 til og med 32 timer	20	1 500
33 timer eller mer	0	0

18 SKATTLEGGING AV TRYGDEYTELSER

Ytelser fra folketrygden regnes, med unntak av engangstønader og naturalytelser, som skattepliktig inntekt, og skattlegges hovedsakelig etter samme system som lønnsinntekt. Imidlertid sikrer særlige skatteregler at pensjonister og enkelte mottakere av andre trygdeytelser betaler mindre skatt enn lønsmottakere. Det gjelder særskilte regler som sikrer at en rekke av minsteytelsene i folketrygden er unntatt inntektsskatt.

Minstefradraget er på den annen side noe lavere for pensjonsinntekt enn for lønn.

For etterlattepensjonister, samt enslige forsørgere med overgangstønad, gjelder en særskilt skattebegrensningsregel som sikrer lav eller ingen skatt for personer med lave

inntekter og lav formue. Regelen medfører at inntekt på om lag minstepensjonsnivå er skattefri. Inntekter over dette, inkludert et formuetillegg, skattlegges med en sats på 55 pst., slik at fordelene trappes ned inntil det lønner seg å bli skattlagt etter ordinære skatteregler for pensjonister.

Uføretrygd og arbeidsavklaringspenger skattlegges som lønn.

Alderspensionister nyter godt av et særskilt skattefradrag. Fradraget sikrer at minstepensjonen er skattefri. Effekten av fradraget nedtrappes gradvis for pensjonister med høyere pensjon. Ektefelle tillegg til alderspensionister utbetales skattefritt.

Arbeidsavklaringspenger skattlegges som lønnsinntekt.

I tillegg til de særlige skattereglene betaler alderspensionister og etterlattepensionister lavere trygdeavgift enn lønsmottakere mv. (jf. avsnitt 3. Finansiering).

Barnetrygd og kontantstøtte til småbarnsforeldre er ikke skattepliktig inntekt.

Barnepensjon er ikke skattepliktig før inntektsåret etter at barnet har fylt 17 år.

Pensionister som har flyttet til utlandet, skattlegges etter særskilte regler om kildeskatt. Skattesatsen er satt til 15 pst. Norge har inngått skatteavtaler med enkelte land som innebærer at pensjoner kun kan skattlegges i bostedslandet. I slike tilfeller vil pensjonistene følgelig ikke bli pålagt å betale kildeskatt.

19 TRYGDEAVTALER MED ANDRE LAND

Norge har inngått trygdeavtaler med følgende land: Australia, Bosnia-Hercegovina, Canada, Chile, Frankrike, Hellas, Israel, Italia, Kroatia, Nederland, Luxembourg, Montenegro, Portugal, Serbia, Slovenia, Storbritannia og Nord-Irland, Sveits, Tyrkia, Ungarn (for så vidt gjelder sykehjelp), USA, Østerrike og India, foruten en egen avtale med Quebec.

Videre foreligger en avtale (konvensjon) om trygd mellom de nordiske landene.

1. januar 1994 trådte EØS-avtalen i kraft. Den gjelder i dag for alle EU-landene (Belgia, Bulgaria, Danmark, Finland, Frankrike, Hellas, Irland, Italia, Luxembourg, Nederland, Portugal, Romania, Spania, Storbritannia, Sverige, Tyskland, Østerrike, Estland, Kroatia, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, den Slovakiske republikk, Slovenia, den Tsjekiske Republikk og Ungarn) og tre av EFTA-landene (Island, Liechtenstein og Norge).

Disse avtalene kan utvide eller begrense de ellers gjeldende rettighetene etter folketrygdloven.

20 SUPPLERENDE STØNAD FOR PERSONER MED KORT BOTID I NORGE

Supplerende stønad ytes etter lov om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg av 29. april 2005.

Supplerende stønad har som formål å garantere en minsteinntekt for personer som har fylt 67 år og som ikke har tilstrekkelig pensjon eller andre økonomiske midler fordi de har mindre enn 40 års botid.

Som hovedregel omfatter folketrygden alle som bor i Norge, jf. avsnitt 1. På grunn av kravet om 40 års botid før fylte 67 år for rett til full bostedsbasert pensjon, er det imidlertid ikke sikkert at de som har bodd i Norge i en kortere periode, har rett til en pensjon som er tilstrekkelig til livsopphold. For å ha krav på supplerende stønad må man ha fylt 67 år og være bosatt i Norge. Stønadmottakeren kan ikke oppholde seg i utlandet i mer enn 90 dager i løpet av en tolv månedersperiode uten å miste retten til stønad.

Det maksimale stønadsbeløpet er satt til samme nivå som et nærmere definert minste pensjonsnivå. Dette utgjør per 1. januar 2018 NOK 181 744 per år for enslige stønadmottakere og for stønadmottakere med ektefelle som ikke har fylt 67 år, og NOK 172 711 til hver av ektefellene/samboerne når begge har fylt 67 år, og for stønadmottakere som deler bolig med sine voksne barn eller andre voksne, uten at forholdet mellom dem defineres som ekteskapslignende (bofellesskap).

Stønaden gis etter en streng behovsprøving og reduseres dersom personen eller hans/hennes ektefelle eller samboer har annen arbeids- eller kapitalinntekt eller norsk eller utenlandsk pensjon.

Stønad ytes ikke dersom søker har formue utover 50 pst. av G (NOK 46 817).

Stønaden er supplementær i forhold til alderspensjon fra folketrygden. Dette utelukker personer som mottar full minstepensjon.

Det stilles ingen vilkår om ventetid eller opptjent trygdetid. Mottakere må fremme ny søknad hvert år ved personlig fremmøte hos Arbeids- og velferdsetaten.

Den supplerende stønaden er ikke en del av folketrygden og er heller ikke sosialstønad. Stønaden er fullt ut finansiert over statsbudsjettet og administreres av Arbeids- og velferdsetaten.

Utgitt av:
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep.
0030 Oslo

Publikasjonskode: A-0008 B

Omslagsdesign:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon 02/2018

